

De verrassingen van de stad

wat zit er achter uw gevel?

CHRISTINE WEIJS

het koffiehuis
genaamd
Café Veerzicht in 1913

De oudste stad van Holland, we zijn er trots op. In 1220 kreeg Dordrecht stadsrechten. Hoe zag de middeleeuwse stad eruit? Staan er in de 21ste eeuw nog gebouwen uit de 13de eeuw?

Nu denkt u misschien: Dordrecht heeft toch zo'n 1500 monumenten, horen die 13de-eeuwse huizen daar dan niet bij? Misschien. Maar misschien ook niet. Huizen gaan namelijk niet zomaar 800 jaar mee. In de loop van de tijd moet er veel aan gebeuren. Niet alleen aan onderhoud, een eigenaar wil ook een modern huis, van alle gemakken voorzien en liefst ook brandveilig. Dus werden de oorspronkelijk houten huizen vanaf de late middeleeuwen vervangen door stenen, kwamen er verdiepingen en bouwde men voor- en achterhuizen.

En regelmatig werden zelfs hele voorgevels vervangen door een moderne nieuwe gevel. Dan liet de eigenaar het - soms middeleeuwse - huis staan en verving hij alleen de gevel. Uiterlijk leek het dan een gloednieuw huis. Ook in de afgelopen eeuw is dat vaak gebeurd. Buiten Walevest 132 bijvoorbeeld heeft een gevel uit 1968, maar de (geknikte) mansardekap op de luchtfoto is uit het bouwjaar 1901. Misschien is ook het interieur uit die tijd bewaard gebleven.

Achter een 18de-, 19de- of 20ste-eeuwse gevel kan dus een veel oudere constructie schuilgaan. Om hierover meer te weten te komen, heeft Dordrecht de Bouwhistorische beleidskaart van de binnenstad ontwikkeld. Eigenlijk is het een bouwhistorische verwachtingenkaart, want op de kaart staat per pand aangegeven of er monumentale waarden zijn te verwachten, die we nu nog niet kennen.

WILT U DE KAART ZELF BEKIJKEN?

Kijk op www.dordrecht.nl/monumentenzorg bij Bouwhistorische beleidskaart. Daar kunt u de digitale kaart downloaden.

Buiten Walevest 132

In 1968
is alleen de gevel
vervangen

WANNEER KUNNEN ER WAARDEVOLLE ELEMENTEN IN EEN PAND ZITTEN?

Hiervoor is een aantal criteria opgesteld. Eerst zijn de huidige perceelsgrenzen en de bebouwing daarop vergeleken met de eerste betrouwbare kaart van Dordrecht, de Kadastrale Minuutkaart van 1832. Als perceel en bebouwing nog hetzelfde zijn, is de kans groot dat het casco (bouwmuren, vloeren, kap) van vóór 1832 is.

Daarna zijn op luchtfoto's alle kappen bekeken. Als een pand een hoge steile kap heeft, is de kans groot dat het een oud pand is, want vroeger bouwde men veel steilere kappen.

Het derde belangrijke criterium betreft de bouwsporen in zij- en achtergevels. Aan de bakstenen, het metselwerk, voegwerk, de ankers en sporen van dichtgezette openingen is vaak te zien of een pand ouder is dan de voorgevel.

- vastgestelde bouwhistorische waarde voor 1965
- vermoedelijke hoge bouwhistorische waarde voor 1965
- vermoedelijke lage bouwhistorische waarde voor 1965
- overige waarden + bebouwing na 1965

Bagijnhof 36, vlak voor de verbouwing in 1952 waarbij onder andere de voorgevel geheel werd vervangen.

Bagijnhof 36 in 2014.

VOORBEELD: BAGIJNHOF 36 heeft geen monumentenstatus. Wel een heel aardige gevel uit 1952 waar mogelijk een ouder casco achter schuilgaat. Het pand is in 1952 flink onderhanden genomen door het bureau van de Dordtse architect Van Bilderbeek. Uit de bouwtekeningen uit 1952 kunnen we afleiden dat vermoedelijk alleen het casco, zoals bouwmuren, vloeren met oude balken en misschien de kap zijn behouden. Deze kunnen van vóór 1832 zijn, vandaar paars op de verwachtingenkaart. Van Bilderbeek was een deskundige architect, dus ook zijn verbouwing kan heel goed een fraai en monumentaal interieur hebben opgeleverd. Opnieuw reden voor paars.

Aardig detail: een aantal gevelornamenten van de gesloopte gevel zijn in 1952 terechtgekomen in het bouwhistorisch depot van de gemeente waar ze nu goed bewaard worden.

VOORBEELD: PRINSENSTRAAT 8 EN 10

Nummer 10 is rijksmonument en bestaat uit twee panden die al in de 18de eeuw zijn samengevoegd. Nummer 8 is nooit aangewezen als monument, vermoedelijk omdat het geen fraai tuitgeveltje meer heeft. Wie een beetje beter kijkt, ziet dat het in de basis hetzelfde is als nummer 10. Vermoedelijk zijn deze pandjes – en nog een derde – in de 17de eeuw samen gebouwd, misschien als een soort projectontwikkeling: drie panden bouwen en verkopen. Nummer 10 is nog niet zo lang geleden verkocht en bij bouwhistorisch onderzoek zijn veel sporen gevonden die te herleiden zijn tot de bouw in de 17de eeuw. De kans is groot dat ook nummer 8 nog dergelijke sporen bevat. Vandaar paars.

VOORBEELD: STEEGOVERSLOOT 19-21

Hoort bij het Hofcomplex en is binnenkort vrij toegankelijk. De gevel dateert uit de late 19de eeuw, de pui uit 1911. Dat het pand daarachter veel ouder is, was verwacht. Toen bij de verbouwing een plafond tevoorschijn kwam van moer- en kinderbinten, is dit dendrochronologisch onderzocht (dit is een methode waarbij aan de hand van de jaarringen het kapjaar van de boom vastgesteld kan worden). Het bleek een pand van bijna 450 jaar oud te zijn, uit 1575! Na het onderzoek is het op de kaart nu rood gekleurd.

De gevel van het pand is uit 1911. Binnen, achter gipsplaten, bleek een houten balkconstructie uit ca. 1575 verborgen te zitten.

Dat ook Rijksmonumenten voor verrassingen kunnen zorgen, bewijst Voorstraat 263. Een pand met een witgepleisterde gevel met kroonlijst. Uiterlijk lijkt het een pand uit het midden van de 19de eeuw te zijn. Toen de nieuwe eigenaren gipsplaten weghaalden, kwamen er restanten van een houtskeletbouw tevoorschijn. Dendrochronologisch onderzoek wees uit dat het huis omstreeks 1580 gebouwd is. Het is dus bijna 300 jaar ouder dan de voorgevel doet vermoeden! Ook dit pand kreeg rood.